

N.S.TAĞIYEVA

i.e.n., dosent, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

L.F.ƏHMƏDOVA

magistrant, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

MÜƏSSISƏ ÖHDƏLİKLƏRİNİN MALİYYƏ HESABATLARINDA TƏSNİFATI VƏ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ: BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ VƏ AZƏRBAYCAN PRAKTİKASI

Xülasə

Bu məqalədə müəssisə öhdəliklərinin maliyyə hesabatlarında düzgün təsnifatı və qiymətləndirilməsinin nəzəri və praktiki əsasları araşdırılmışdır. Tədqiqatda Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarında (BMHS) öhdəlik anlayışına verilən yanaşma, öhdəliklərin hüquqi və konstruktiv xarakteri, onların tanınma meyarları və hesabatlarda təqdimat prinsipləri təhlil olunmuşdur. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasında tətbiq olunan milli mühasibat uçotu standartları və real müəssisə təcrübəsi əsasında yerli praktikanın üstün və zəif cəhətləri müəyyən edilmişdir. Məqalədə 2020–2023-cü illəri əhatə edən statistik göstəricilər əsasında bir sıra müəssisələrin öhdəlik strukturunun təhlili aparılmış, cari və uzunmüddətli öhdəliklərin ümumi kapitalla və aktivlərə nisbəti müəyyən edilmiş, eləcə də öhdəliklərin komponentləri üzrə bölgüsü araşdırılmışdır. Müqayisəli analiz əsasında məlum olmuşdur ki, beynəlxalq praktikada öhdəliklərin qiymətləndirilməsi daha sistemli, şəffaf və proqnozlaşdırıla bilən yanaşmalara əsaslanır. Azərbaycan təcrübəsində isə hələ də nominal dəyər əsaslı uçot və qeyri-kafi açıqlama problemləri müşahidə olunur. Tədqiqat nəticəsində müəssisələrin maliyyə hesabatlarında öhdəliklərin təsnifatı və qiymətləndirilməsində beynəlxalq standartlara uyğunluğun artırılması, praktiki tətbiqin təkmilləşdirilməsi, kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi və hesabat şəffaflığının təmin olunması məqsədilə konkret təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: *Müəssisə öhdəlikləri, Maliyyə hesabatları, Təsnifat və qiymətləndirmə, Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartları (BMHS), Azərbaycan mühasibat uçotu praktikası*

UOT:

JEL: F-52

DOI: <https://doi.org/10.54414/RZKG1143>

Giriş

Müasir dövrdə müəssisələrin maliyyə fəaliyyətinin şəffaf və etibarlı şəkildə təqdim olunması iqtisadi sistemin dayanıqlı inkişafının əsas şərtlərindən biridir. Bu məqsədlə maliyyə hesabatlarında əks olunan məlumatların tamlığı, düzgünlüyü və şəffaflığı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Maliyyə hesabatlarının ən mühüm komponentlərindən biri kimi öhdəliklərin düzgün təsnifatı və qiymətləndirilməsi müəssisənin maliyyə vəziyyətinin real mənzərəsini təqdim etmək baxımından xüsusi yer tutur [1, s. 44; 3, s. 29].

Öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında əksi yalnız müəssisənin borc yükünü deyil, həm də onun likvidlik səviyyəsini, maliyyə risklərini və kreditörlerle münasibətlərini göstərən əsas göstəricilərdən biri sayılır. Bu baxımdan, öhdəliklərin

düzgün tanınması, ölçülməsi və hesabatlarda təqdim olunması həm yerli normativ sənədlərin, həm də Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarının (BMHS) əsas tələblərinə uyğun şəkildə həyata keçirilməlidir [2, s. 67; 9, s. 103].

Azərbaycan Respublikasında son illər ərzində maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində mühüm islahatlar həyata keçirilmiş, müəssisə öhdəliklərinin tanınması və təsnifləşdirilməsi sahəsində nəzəri və praktiki mexanizmlər təkmilləşdirilmişdir [6, s. 51; 11, s. 74]. Bununla yanaşı, bəzi hallarda öhdəliklərin yanlış qiymətləndirilməsi və ya qeyri-dəqiq təsnifatı nəticəsində müəssisələrin real maliyyə vəziyyətinin təhrif edilməsi halları müşahidə olunur [4, s. 83; 7, s. 98].

Beynəlxalq təcrübədə isə bu məsələyə xüsusi həssaslıqla yanaşılır və BMHS çərçivəsində öhdəliklərin tanınması, dəyərinin müəyyən olunması, müddətinə görə təsnifatı və hesabatlarda təqdimatı ilə bağlı konkret göstərişlər mövcuddur [5, s. 112; 12, s. 65]. Bu göstərişlərə əməl olunması investorların, auditorların və tənzimləyici orqanların düzgün qərar verməsini təmin edir.

Tədqiqatın məqsədi öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında təsnifatı və qiymətləndirilməsi sahəsində beynəlxalq təcrübə ilə Azərbaycanın mövcud praktikasını müqayisəli şəkildə təhlil etmək, rast gəlinən problemləri müəyyənləşdirmək və həmin problemlərin həlli üçün təkliflər irəli sürməkdən ibarətdir. Tədqiqat həm nəzəri-metodoloji əsaslandırma, həm də normativ sənədlərə və praktik tətbiq nümunələrinə əsaslanır [8, s. 54; 10, s. 39; 13, s. 117].

Tədqiqatın nəzəri əsasları nəzəri əsasları

Tədqiqatın nəzəri bazası mühasibat uçotu və maliyyə hesabatları sahəsində formalaşmış klassik və müasir nəzəriyyələrə, eləcə də Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarının (BMHS) öhdəlik anlayışına verdiyi yanaşmalara əsaslanır. Öhdəlik anlayışı iqtisadi məzmun baxımından müəssisənin gələcəkdə iqtisadi resursların çıxmasına səbəb olacaq hüquqi və ya konstruktiv öhdəliklərini əks etdirir. Bu yanaşma, ilk növbədə, BMHS-nin konseptual əsaslarında öz əksini tapmış və müasir maliyyə hesabatlarında aparıcı prinsip kimi qəbul olunmuşdur [2, s. 91; 9, s. 88].

Ənənəvi mühasibat nəzəriyyəsində öhdəliklər aktivlərdən fərqli olaraq, müəssisənin daxili sərvətlərini deyil, xarici öhdəliklərini – yəni borc və məsuliyyətlərini təmsil edir. Bu anlamda öhdəliklər passivlərin əsas komponenti kimi maliyyə hesabatlarının formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır və müəssisənin maliyyə sabitliyini dəyərləndirmək üçün əsas baza kimi çıxış edir [1, s. 52; 3, s. 38].

Öhdəliklərin təsnifatı məsələsi müxtəlif nəzəri yanaşmalara əsaslanır. Ümumilikdə, maliyyə uçotunda öhdəliklər cari və uzunmüddətli olmaqla iki əsas qrupa bölünür. Bu təsnifat həm BMHS-də, həm də Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan milli mühasibat standartlarında əks etdirilmişdir [4, s. 63; 6, s. 59].

Cari öhdəliklər müəssisənin bir il ərzində və ya fəaliyyət dövründə yerinə yetirməli olduğu borc öhdəliklərini əhatə edir. Uzunmüddətli öhdəliklər

isə daha uzun zaman kəsiyində ödənilməsi planlaşdırılan maliyyə vəsaitlərini ehtiva edir. Bu yanaşma öhdəliklərin vaxt meyarına əsaslanaraq düzgün təsnifini təmin edir və maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri üçün şəffaf informasiya təqdim olunmasına şərait yaradır [5, s. 105; 8, s. 71].

Beynəlxalq praktika, xüsusilə BMHS çərçivəsində, öhdəliklərin tanınması və qiymətləndirilməsi üçün dəqiq meyarlar müəyyənləşdirmişdir. BMHS 37 "Ehtimallar, şərti öhdəliklər və aktivlər" standartı bu baxımdan əhəmiyyətli yer tutur. Həmin standartda öhdəliklərin yalnız hüquqi deyil, həm də konstruktiv xarakter daşıya biləcəyi qeyd edilir və bu amil tədqiqatın nəzəri əsaslarında geniş yer tutur [7, s. 92; 12, s. 65].

Azərbaycan praktikasında isə bu məsələyə yanaşma hələ də tam şəkildə beynəlxalq normalara inteqrasiya olunmamışdır. Müəssisələrdə öhdəliklərin tanınması və qiymətləndirilməsi zamanı bəzən hüquqi forma ilə iqtisadi məzmunun ziddiyyət təşkil etməsi halları müşahidə olunur ki, bu da nəzəri yanaşmaların tətbiqində boşluqları nümayiş etdirir [10, s. 54; 11, s. 76].

Bununla yanaşı, müxtəlif tədqiqatçılar tərəfindən öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında təqdimatının keyfiyyətinə təsir edən amillər, məsələn, risk səviyyəsi, uçot metodları, dəyərin ölçülməsi yanaşmaları və hesabat istifadəçilərinin ehtiyacları da nəzəri bazaya daxil edilir [13, s. 117].

Beləliklə, tədqiqatın nəzəri əsasları həm milli, həm də beynəlxalq səviyyədə formalaşmış nəzəriyyələrə və normativ sənədlərə əsaslanmaqla, öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında təsnifatı və qiymətləndirilməsi məsələlərinin daha dərinlən araşdırılmasına imkan verir.

Maliyyə hesabatlarında öhdəliklərin təsnifatının təhlili

Müasir dövrdə müəssisələrin maliyyə vəziyyətinin qiymətləndirilməsində öhdəliklərin strukturu və təsnifatı mühüm rol oynayır. BMHS və milli mühasibat standartlarında öhdəliklərin cari və uzunmüddətli olmaqla təsnifləşdirilməsi tələb olunur. Lakin real praktika göstərir ki, müəssisələr bu təsnifatı ya natamam, ya da qeyri-dəqiq formada tətbiq edirlər [1, s. 73; 6, s. 59].

Bu bölmədə Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən bəzi iri müəssisələrin 2020–2023-cü illər üzrə maliyyə hesabatları əsasında öhdəliklərin struktur təhlili aparılmışdır.

Cədvəl 1.

2020–2023-cü illər üzrə müəssisələrdə öhdəliklərin təsnifatı (milyon AZN)

İl	Cari öhdəliklər	Uzunmüddətli öhdəliklər	Cəmi öhdəliklər	Cari/Ümumi nisbət (%)
2020	122.5	85.3	207.8	58.9
2021	138.7	93.4	232.1	59.8
2022	149.2	97.8	247.0	60.4
2023	158.9	105.7	264.6	60.0

Mənbə: Müəllif tərəfindən təhlil olunmuş illik maliyyə hesabatlarının əsasında hazırlanmışdır [3, s. 48; 10, s. 41].

Cədvəldən göründüyü kimi, son 4 il ərzində müəssisələrin ümumi öhdəlikləri artmaqdadır. Cari öhdəliklərin ümumi öhdəliklərdə payı təxminən 60% təşkil edir ki, bu da müəssisələrin

daha çox qısa müddətli maliyyə mənbələrindən istifadə etdiyini göstərir. Bu vəziyyət maliyyə sabitliyi baxımından müəyyən risklər doğura bilər [5, s. 112].

Cədvəl 2.

Öhdəliklərin strukturu üzrə illik artım tempi (%)

İl	Cari öhdəliklər	Uzunmüddətli öhdəliklər	Cəmi öhdəliklər
2021/2020	+13.2	+9.5	+11.7
2022/2021	+7.6	+4.7	+6.4
2023/2022	+6.5	+8.1	+7.1

Mənbə: Müəllifin hesablaması və analizləri əsasında hazırlanmışdır [7, s. 92; 11, s. 76].

Yuxarıdakı məlumatlardan göründüyü kimi, öhdəliklərin illik artım tempi stabildir və iqtisadi aktivliyin artması ilə paralel gedir. Bununla belə, uzunmüddətli öhdəliklərdəki artımın nisbətən zəif olması müəssisələrin investisiya yönümlü borc alma siyasətini tam inkişaf etdirmədiyini göstərir [4, s. 83].

Təhlil göstərir ki, Azərbaycan müəssisələrinin əksəriyyəti öhdəliklərin strukturlaşdırılması və hesabatlarda düzgün təqdim olunması sahəsində

müəyyən çətinliklərlə üzləşir. Beynəlxalq təcrübədə bu məsələyə daha sistemli və normativ yanaşmalar mövcuddur. BMHS-lərin tələblərinə uyğun olaraq, öhdəliklərin tanınması və qiymətləndirilməsi yalnız hüquqi baxımdan deyil, iqtisadi məzmununa əsasən də həyata keçirilməlidir. Bu baxımdan Azərbaycan müəssisələrinin hesabatlarında öhdəliklərin təsnifatı daha dəqiq və funksional aparılmalıdır [2, s. 67; 12, s. 65].

Cədvəl 3.

Öhdəliklərin strukturunda faiz nisbətləri ilə pay bölgüsü (2020–2023, %)

İl	Kreditör borcları (%)	Bank kreditləri (%)	Vergi öhdəlikləri (%)	Əmək haqqı və sosial ödənişlər (%)	Digər öhdəliklər (%)
2020	41.2	28.5	14.3	10.2	5.8
2021	39.8	30.1	13.7	11.0	5.4
2022	38.5	31.6	12.9	11.5	5.5
2023	37.1	33.4	12.5	11.6	5.4

Mənbə: Müəllifin seçilmiş müəssisələr üzrə illik hesabatlar əsasında ümumiləşdirilmiş təhlili [3, s. 48; 10, s. 41].

Cədvəldən göründüyü kimi, kreditör borclarının öhdəliklərdəki payı ilbəil azalsa da, bank kreditlərinin payı artmaqdadır. Bu tendensiya müəssisələrin daha çox maliyyə institusional mənbələrə yönəldiyini göstərir [7, s. 92]. Vergi və sosial öhdəliklərin payı isə dəyişkən olsa da, stabil nisbətdə saxlanılır. Bu

struktur müəssisənin borc portfelinin getdikcə formallaşdığını, qeyri-rəsmi borcların azaldığını göstərir [5, s. 105].

Cədvəl 4.

Cari və uzunmüddətli öhdəliklərin aktivlərə nisbəti (%)

İl	Cari aktivlər	Cari öhdəliklər	Cari nisbət	Ümumi aktivlər	Uzunmüddətli öhdəliklər	Uzunmüddətli nisbət
2020	355.0	122.5	34.5	790.2	85.3	10.8
2021	370.1	138.7	37.5	824.6	93.4	11.3
2022	386.4	149.2	38.6	859.9	97.8	11.4
2023	402.3	158.9	39.5	887.4	105.7	11.9

Mənbə: Maliyyə göstəricilərinin struktur təhlili əsasında müəllif hesablama və emalı [6, s. 59; 11, s. 76].

Cari öhdəliklərin cari aktivlərə nisbəti 34.5%-dən 39.5%-ə qədər artmışdır. Bu artım müəssisələrin likvidlik göstəricilərində təzyiqin artdığını göstərir. Uzunmüddətli öhdəliklərin ümumi aktivlərə nisbəti isə mülayim artımla sabit saxlanılır ki, bu da müəssisələrin borclanma siyasətində müəyyən balans yaratmağa çalışdığını göstərir [1, s. 52; 9, s. 88].

Cədvəl 5.

Öhdəliklərin ümumi kapital strukturunda payı (%)

İl	Öhdəliklər	Kapital	Cəmi aktivlər	Öhdəlik/Kapital nisbəti (%)
2020	207.8	582.4	790.2	35.6
2021	232.1	592.5	824.6	39.1
2022	247.0	612.9	859.9	40.3
2023	264.6	622.8	887.4	42.5

Mənbə: Təsdiqlənmiş balans hesabatları əsasında müəllifin hesablamaları [4, s. 83; 13, s. 117].

Öhdəliklərin kapitaldakı payı artmaqdadır və bu artım 4 il ərzində 35.6%-dən 42.5%-ə qədər yüksəlmişdir. Bu dinamika müəssisələrin borc yükünün artdığını və daxili maliyyələşmənin zəiflədiyini göstərir. Belə struktur uzunmüddətli dövrdə maliyyə dayanıqlığına təsir göstərə bilər [2, s. 67; 12, s. 65].

Aparılan statistik təhlillər göstərdi ki, Azərbaycanda bir çox müəssisələrin öhdəlik strukturu hələ də qısa müddətli maliyyə mənbələrinə yönəlmişdir. Beynəlxalq təcrübədə isə daha balanslı və uzunmüddətli borclanma siyasətinə üstünlük verilir. BMHS-lərə uyğun qiymətləndirmə və təsnifat yanaşmalarının sistemli tətbiqi, öhdəliklərin daha şəffaf və məqsədyönlü təqdimatını təmin etməklə yanaşı, həm də kapitalın effektiv idarə edilməsinə şərait yaradır [8, s. 71].

Yuxarıdakı cədvəldən aydın olur ki, beynəlxalq təcrübədə öhdəliklərin maliyyə hesabatlarında

təqdimatı iqtisadi məzmun, risklər və gələcək proqnozlar üzərində qurulur. Qiymətləndirmə metodları, açıqlama səviyyəsi və peşəkar hazırlıq yüksək səviyyədədir. BMHS-lərdə xüsusilə BMHS 37 ehtimallı öhdəliklər və risklərin uçotu üzrə geniş çərçivə təqdim edir [7, s. 92].

Azərbaycan təcrübəsində isə normativ çərçivə olsa da, tətbiqdəki boşluqlar, kadr hazırlığı və praktiki bacarıqlar baxımından müəyyən çətinliklər mövcuddur. Ən ciddi fərqlərdən biri öhdəliklərin hüquqi deyil, konstruktiv və iqtisadi məzmunlu yanaşma ilə tanınmasının hələ tam tətbiq edilməməsidir [3, s. 48; 10, s. 41].

Bu müqayisə göstərir ki, Azərbaycanın maliyyə hesabatları sistemində öhdəliklərin qiymətləndirilməsi və təsnifatı sahəsində beynəlxalq praktikanın integrasiyası vacib və zəruridir. Bu istiqamətdə normativ yenilənmələr, praktiki təlimatlar və məarifləndirmə tədbirləri tətbiq edilməlidir.

Cədvəl 6.

Müəssisə öhdəliklərinin maliyyə hesabatlarında təsnifatı və qiymətləndirilməsi üzrə beynəlxalq və Azərbaycan təcrübəsinin müqayisəli təhlili

Müqayisə Mezonu	Beynəlxalq Təcrübə (BMHS)	Azərbaycan Praktikasi
Tənzimləyici baza	BMHS (xüsusilə BMHS 1, BMHS 37), Konseptual əsaslar	Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Uçotu Standartları, Vergi Məcəlləsi və Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına keçid cərgivə sənədləri
Öhdəlik anlayışı	Hüquqi və konstruktiv öhdəliklər birlikdə nəzərə alınır. İqtisadi məzmun hüquqi formaldan üstün tutulur [2, s. 67].	Əsasən hüquqi öhdəliklər əsas götürülür. Konstruktiv öhdəliklər çox zaman nəzərə alınmır [3, s. 48].
Təsnifat meyarı	Cari və uzunmüddətli öhdəliklər aydın şəkildə ayrılır. Vaxt meyarı əsas götürülür [5, s. 105].	Cari və uzunmüddətli bölgü mövcuddur, lakin bəzən qeyri-dəqiq tətbiq edilir [6, s. 59].
Qiymətləndirmə yanaşması	Gözlənilən pul çıxışları, risklər və diskontlaşdırma nəzərə alınaraq qiymətləndirmə aparılır [7, s. 92].	Əsasən nominal dəyərlə və ya vergi uçotu üzrə yanaşma ilə qiymətləndirmə aparılır [10, s. 41].
Açıqlama dərəcəsi	Öhdəliklərlə bağlı qeyri-müəyyənliklər, şərti öhdəliklər və risklər barədə geniş açıqlamalar verilir [12, s. 65].	Açıqlama səviyyəsi məhduddur, çox zaman yalnız əsas öhdəliklər sadalanır, şərti və qeyri-müəyyən öhdəliklər hesabatlarda yer almır [11, s. 76].
Hesabat strukturlaşdırılması	Maliyyə hesabatlarında öhdəliklərin təsnifatı, mənbə və tarixləri ətraflı göstərilir. Standart formatlara uyğun təqdimat verilir [1, s. 52].	Hesabat strukturu dəyişkəndir, bəzi müəssisələrdə beynəlxalq standartlara yaxınlaşma var, digərlərində isə formal yanaşma müşahidə olunur [4, s. 83].
İnsan resurslarının hazırlıq səviyyəsi	Sertifikatlı mühasiblər, beynəlxalq audit təcrübəsinə malik kadrlar öhdəliklərin qiymətləndirilməsini peşəkar səviyyədə aparır [9, s. 88].	Təlim səviyyəsi qeyri-bərabərdir, bir çox müəssisələrdə BMHS bilikləri kifayət deyil, əsasən vergi uçotuna əsaslanan praktika mövcuddur [13, s. 117].

Nəticə

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, müəssisə öhdəliklərinin maliyyə hesabatlarında düzgün təsnifatı və qiymətləndirilməsi müəssisələrin maliyyə dayanıqlığına, şəffaflıq səviyyəsinə və investisiya cəlb ediliyinə birbaşa təsir göstərən əsas amillərdən biridir. Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartları (BMHS) bu məsələyə yanaşmada iqtisadi məzmunun hüquqi formadan üstün olduğunu vurğulayır və öhdəliklərin tanınması, qiymətləndirilməsi və təqdim olunması üçün konkret meyarlar müəyyən edir.

Azərbaycan təcrübəsində isə bəzi müsbət irəliləyişlərə baxmayaraq, öhdəliklərin strukturlaşdırılması və maliyyə hesabatlarında düzgün təqdimatı sahəsində ciddi metodoloji və praktiki boşluqlar mövcuddur. Aparılmış statistik təhlillər göstərmişdir ki, müəssisələrin əksəriyyətində cari öhdəliklərin payı yüksəkdir və bu hal likvidlik göstəricilərinə neqativ təsir edə bilər. Öhdəliklərin kapital strukturunda artan payı isə borclanma risklərinin artdığını və daxili maliyyələşmə potensialının məhdudlaşdığını göstərir.

Bununla yanaşı, öhdəliklərin komponentlər üzrə strukturunun təhlili göstərdi ki, müəssisələr əsasən kreditor borcları və bank kreditlərindən istifadə edirlər, halbuki beynəlxalq təcrübədə uzunmüddətli və sabit maliyyələşmə mənbələrinə üstünlük verilir. Azərbaycan müəssisələrinin beynəlxalq standartlara uyğun olaraq öhdəlikləri tanınması, qiymətləndirilməsi və hesabatlarda göstərməsi üçün təlimatların, hüquqi tənzimləmələrin və praktik bacarıqların artırılmasına ehtiyac vardır.

Ümumilikdə, tədqiqat təsdiqlədi ki:

- Maliyyə hesabatlarında öhdəliklərin düzgün təsnifatı və qiymətləndirilməsi müəssisənin maliyyə şəffaflığı və risk menecmenti baxımından həyati əhəmiyyət daşıyır;
- Beynəlxalq təcrübə ilə müqayisədə yerli praktikada hələ də tətbiq boşluqları və metodoloji qeyri-müəyyənliklər mövcuddur;
- Mövcud vəziyyətin təkmilləşdirilməsi üçün BMHS tələblərinin tam tətbiqi, metodoloji təlimatların işlənməsi və uçot subyektlərinin maarifləndirilməsi zəruridir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Ələkbərov, X.Ə. (2019). Mühəsibat uçotunun beynəlxalq standartlara uyğun təşkili. Bakı: Azərneşr, 184 s.
2. Babayeva, S.T. (2020). Maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartları: nəzəri və praktiki aspektlər. Bakı: ADİU nəşriyyatı, 212 s.
3. Hacıyev, V.H. (2022). Müəssisə öhdəliklərinin mühəsibat uçotunda əksi və vergi uçotuna təsiri. Bakı: UNEC nəşriyyatı, 168 s.
4. Hacıyeva, G.N. (2018). Maliyyə hesabatlarının təhlili və auditində öhdəliklərin qiymətləndirilməsi problemləri. Bakı: ADPU nəşriyyatı, 190 s.
5. Hüseynov, İ.M. (2020). Müəssisə borclarının uçotu və maliyyə hesabatlarında təqdimatı. Bakı: Elm və Təhsil, 175 s.
6. İsmayılov, R.M. (2017). Azərbaycan mühəsibat uçot sistemində öhdəliklərin strukturlaşması məsələləri. Bakı: Azərneşr, 160 s.
7. Məmmədov, A.S. (2021). Maliyyə hesabatlarının keyfiyyəti və öhdəliklərin düzgün tanınması problemləri. Bakı: UNEC, 182 s.
8. Məmmədova, S.A. (2020). Müəssisələrin maliyyə dayanıqlığının qiymətləndirilməsində öhdəliklərin rolu. Bakı: ADNSU nəşriyyatı, 145 s.
9. Mustafayev, E.M. (2023). Mühəsibat uçotu və hesabatların beynəlxalq standartlara inteqrasiyası. Bakı: ADİU, 198 s.
10. Nuriyeva, Ş.N. (2019). Öhdəliklərin mühəsibat uçotunda və maliyyə hesabatlarında tanınma prinsipləri. Bakı: Qərb Nəşriyyatı, 160 s.
11. Qasimov, F.Ş. (2022). İqtisadi subyektlərin maliyyə hesabatlarında borc və öhdəliklərin qiymətləndirilməsi metodikası. Bakı: UNEC nəşriyyatı, 176 s.
12. Rzayeva, R.A. (2020). Beynəlxalq maliyyə hesabatları standartları kontekstində öhdəliklərin təsnifatı. Bakı: Elm və Təhsil, 188 s.
13. Zeynalov, Y.A. (2021). Mühəsibat uçotu sistemində öhdəliklərin strukturu və təhlili. Bakı: Azərneşr, 172 s.

N.S.Tagiyeva*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Azerbaijan State Economic University***L.F.Ahmadova***master student, Azerbaijan State Economic University*

**CLASSIFICATION AND EVALUATION OF CORPORATE LIABILITIES IN
FINANCIAL STATEMENTS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND AZERBAIJANI
PRACTICE**

Abstract

This article examines the theoretical and practical foundations of the correct classification and evaluation of corporate liabilities in financial statements. The study analyzes the approach to the concept of liabilities in International Financial Reporting Standards (IFRS), including their legal and constructive nature, recognition criteria, and presentation principles in financial statements. The paper also evaluates the national accounting standards currently applied in the Republic of Azerbaijan and compares them with real-world corporate practices, identifying both strengths and weaknesses. Based on statistical data covering the years 2020–2023, the liability structures of several enterprises are analyzed, including the ratio of current and non-current liabilities to total capital and assets, as well as the composition of liabilities. Comparative analysis reveals that international practice is based on more systematic, transparent, and predictable approaches to the evaluation of liabilities. In contrast, Azerbaijani practice still faces challenges related to nominal-value-based accounting and insufficient disclosure. As a result of the study, concrete recommendations are proposed to align local practices with international standards, improve practical implementation, enhance the professional competence of accounting personnel, and ensure transparency in reporting.

Keywords: *Corporate liabilities, Financial statements, Classification and evaluation, International Financial Reporting Standards (IFRS), Azerbaijani accounting practice*

Н.С. ТАГИЕВА

к.э.н., доцент, Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Л.Ф. АХМЕДОВА

магистрант, Азербайджанский Государственный Экономический Университет

**КЛАССИФИКАЦИЯ И ОЦЕНКА ОБЯЗАТЕЛЬСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ В
ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА
АЗЕРБАЙДЖАНА**

Резюме

В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы корректной классификации и оценки обязательств предприятий в финансовой отчетности. Исследование анализирует подход к понятию обязательств в Международных стандартах финансовой отчетности (МСФО), включая их юридическую и конструктивную природу, критерии признания и принципы представления в отчетности. Также рассматриваются национальные стандарты бухгалтерского учета, применяемые в Азербайджанской Республике, и практика предприятий на местах, с выявлением их сильных и слабых сторон. На основе статистических данных за 2020–2023 годы проведен анализ структуры обязательств ряда компаний, рассчитаны соотношения текущих и долгосрочных обязательств к капиталу и активам, а также проанализированы компоненты обязательств. Сравнительный анализ показал, что международная практика основана на более системных, прозрачных и прогнозируемых подходах к оценке обязательств. В то время как в азербайджанской практике по-прежнему наблюдаются проблемы, связанные с учетом по номинальной стоимости и недостаточным уровнем раскрытия информации. В результате исследования были предложены конкретные рекомендации по приведению местной практики в соответствие с международными стандартами, совершенствованию практической реализации, повышению профессионального уровня бухгалтерских кадров и обеспечению прозрачности отчетности.

Ключевые слова: *Обязательства предприятия, Финансовая отчетность, Классификация и оценка, Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Практика бухгалтерского учета в Азербайджане*